

Držme sa reality

(4. 1. 2016; Parlamentný kuriér, roč. 24, č. 247, NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, s. 3,4; Anna Komová)

Podľa predpokladov Národnej banky Slovenska v aktuálnej analýze konvergencie slovenskej ekonomiky by sa v roku 2017 mala úroveň hrubého domáceho produktu priblížiť k takmer 80 % priemeru Únie. Širšie informácie prináša guvernér Národnej banky Slovenska Jozef MAKÚCH v rozhovore redaktorky Parlamentného kuriéra Anny Komovej.

* Aká je tohtoročná úroveň HDP a predpoklad toho budúročného, ide o porovnatelnosť s predkrízovým vývojom?

Tempo rastu našej ekonomiky by sa malo pohybovať nad 3 % tento rok aj v strednodobom horizonte. Je to nižšia dynamika ako v predkrízových rokoch, ale treba poznamenať, že aj globálna ekonomika a ekonomiky našich obchodných partnerov rastú pomalšie ako predtým. Slovensko ako malá otvorená ekonomika je do veľkej miery závislá od vývoja globálnej ekonomiky. To znamená, že aj rast potenciálneho produktu Slovenska sa v porovnaní s predkrízovým obdobím spomalil. Pokiaľ ide o úroveň vyprodukovaných tovarov a služieb na Slovensku (úroveň HDP), bola v roku 2014 vyššia v porovnaní s rokom 2008 približne o 7,8 %. Slovensku sa podarilo presiahnuť predkrízovú úroveň už v prvom polroku 2011, a to vďaka oživeniu nášho exportu, kým domáci dopyt sa začal vzráhať až posledné dva roky. V súčasnosti najviac prispievajú k rastu HDP investície, ktoré sú podporované najmä dočerpávaním EÚ fondov z druhého programového obdobia. Investičný dopyt podporuje aj súkromný sektor, ktorý ťaží z uvoľnenej menovej politiky. V pokrízovom období sa na krátky čas obnovil investičný dopyt (roky 2010 a 2011), avšak v ďalšom období firmy vplyvom pretrvávajúcej neistoty posúvali investície na neskoršie obdobie a k oživeniu dochádza až v tomto roku, keď by sa mala úroveň investícií dostať na predkrízovú úroveň. Súkromná spotreba dlhodobo stagnovala v pokrízovom období, avšak postupným zlepšovaním na trhu práce došlo aj k rastu spotrebných výdavkov.

Dnes síce HDP rastie pomalšie ako pred krízou, ale aj tak sa darí ekonomike vytvárať nové pracovné miesta. Na vytvorenie pracovných miest tak podľa našich prepočtov stačí rast ekonomiky na úrovni približne 1,3 - 1,8 %. Rast zamestnanosti by mal tento rok dosiahnuť pekné 2 %. Firmy po neistote v pokrízových rokoch začali naberať späť zamestnancov, ktorých prepustili v krízových rokoch. Zlepšujúci sa výhľad umožnil vytvárať nové pracovné miesta najmä v službách a priemysle. Zamestnanosť by sa mala zvýšiť v ďalších rokoch približne o 1 %. Na trhu práce sa ďalej očakáva zvyšovanie nominálnych miezd v súvislosti s postupným uzatváraním medzery v nezamestnanosti, ako aj vzhľadom na rastúce domáce ceny. Reálne mzdy budú naďalej ťažiť z prostredia nízkej inflácie. Miera nezamestnanosti by mala klesnúť v tomto roku na 11,5 % a až na 9,5% v roku 2017.

* Aké tempo dosiahlo Slovensko vo vývoji spotrebiteľských cien?

Inflácia na Slovensku dosahuje mierne záporné hodnoty už druhý rok. V minulom roku poklesli ceny v priemere o 0,1 % a tento rok sa predpokladá ďalší pokles o 0,3 %. Cenový vývoj je do veľkej miery ovplyvnený vývojom na komoditnom trhu, na ktorom ceny ropy a potravín značne poklesli. To sa následne prejavilo aj v spotrebiteľských cenách. Pri absencii dopytových tlakov tak zostáva inflácia v záporných hodnotách. Prostredie nízkej inflácie je však charakteristické takmer pre všetky rozvinuté ekonomiky. V nasledujúcich rokoch sa však už očakáva mierne zrýchľovanie inflácie, keď by mali pominúť deflačné tlaky nízkych cien komodít a naštartovať výraznejší rast ekonomík našich obchodných partnerov. To bude znamenať, že by Slovensko malo dovážať vyššiu infláciu ako v súčasnosti. Ceny potravín by mali tiež postupne začať rásť, čo by však malo byť mierne tlmené poklesom DPH na vybrané druhy potravín. V cenách služieb by sa mali začať prejavovať postupne dopytové tlaky. Inflácia by tak mala zrýchliť na 0,7 % v budúcom roku a na 1,7 % v roku 2017.

* Prečo sa relatívna cenová úroveň na Slovensku v nasledujúcich rokoch má pohybovať pomalšie? Teda pod úrovňou roka 2008?

Je to výsledok viacerých faktorov. Ako som už spomínal, jedným z nich je spomalenie zahraničného dopytu sprevádzané poklesom cien komodít a pomalým rastom cien v zahraničí, ktoré dovážame. Druhým je domáca časť ekonomiky, keď domáci dopyt nie je taký robustný, ako bol v predkrízových časoch. To nedovoľuje obchodníkom zvyšovať ceny takým tempom, ako pred rokom 2008. Ak si zoberieme príklad súkromnej spotreby, jej priemerný rast dosiahol za roky 2003 - 2008 približne 5,6 %, kým v rokoch 2009 - 2014 stagnoval a v ďalších rokoch sa obnoví približne na 3 %. Úroveň súkromnej spotreby z roku 2008 sme prekročili v roku 2014.

* Aká je situácia v relatívnej produktivite práce, ide o veľké rozdiely v porovnaní s vyspelými európskymi štátmi?

V raste produktivity práce si naďalej Slovensko udržuje predstih rastu produktivity pred vyspelými krajinami, čo znamená, že ich stále dobiehame. Len tempo dobiehania sa mierne spomalilo. Zaujímavá je však situácia aj v rámci Slovenska ako takého. Ak si zoberieme EÚ ako jednu veľkú krajinu, menej rozvinuté krajiny v dlhodobom horizonte dobiehajú tie vyspelejšie. Slovenská ekonomika sa vyznačuje značnými regionálnymi rozdielmi, ktoré sú viditeľné, ak sa vezme do úvahy napr. ukazovateľ miery nezamestnanosti alebo HDP na obyvateľa. V júli 2015 bol rozdiel medzi krajinami s najnižšou a najvyššou mierou nezamestnanosti viac ako 12,5 p. b., resp. v regióne s najvyššou mierou nezamestnanosti dosahovala miera trojnásobok miery nezamestnanosti regiónu s najnižšou hodnotou. Regionálne rozdiely nie sú z pohľadu ekonomickej efektívnosti žiadaným javom. Napríklad vysoká miera nezamestnanosti v jednom regióne a nedostatok pracovnej sily v inom môžu ukazovať na neefektívne využívanie zdrojov v ekonomike a významné rozdiely medzi ekonomickou výkonnosťou regiónov môžu indikovať zaostávanie periférnych regiónov. Z tohto dôvodu sme sa pozreli na regionálne rozdiely detailnejšie. Výsledky naznačujú, že sa rozdiely medzi slovenskými regiónmi v dlhodobom horizonte znižujú. Obdobie krízy síce prinieslo narušenie konvergenčnej trajektórie, najmä vo forme nezamestnanosti, avšak následné ekonomické zotavenie prináša opätovné zblížovanie regiónov. Preto sa javí, že približovaniu regiónov škodí hlavne stav, keď ekonomika rastie pod svojím potenciálom.

*** Ako hodnotíte vývoj faktorov, ktoré majú vplyv na reálne približovanie Slovenska k vyspelejšej Európe?**

Slovensko je ako malá otvorená ekonomika závislé od globálneho vývoja. Čím rýchlejšie bude rásť svetová ekonomika, tým rýchlejšie bude Slovensko dobiehať vyspelé krajiny. Rast v krajinách našich obchodných partnerov nám spravidla zabezpečuje prílev nových investícií, a tým zvyšuje konkurencioschopnosť a exportnú výkonnosť. Pozitívny vývoj zahraničného obchodu sa priaznivo premietá aj do domácej časti, ľuďom rastú príjmy, viac spotrebovávajú a investujú, a tým sa zvyšuje hospodársky rast. Ekonomiku eurozóny v dnešných časoch ovplyvňuje do veľkej miery menová politika ECB, ktorej pozitívne efekty možno pozorovať v publikovaných najnovších dátach. Stimuláciou ekonomík našich obchodných partnerov v eurozóne sa zlepšuje situácia aj na Slovensku. Dôležitým faktorom konvergenencie je aj prílev zahraničných investícií. Na príchod nových investorov a investičné rozhodnutia už etablovaných firiem má vplyv najmä podnikateľské prostredie, ktoré možno vylepšovať rozumnými hospodárskymi opatreniami.

*** Aká je perspektíva pre dobrý vývoj ekonomiky a hospodárstva krajiny?**

Základným rámcom pre zdravý vývoj ekonomiky je dobré podnikateľské prostredie, správna hospodárska politika a vhodný vzdelávací systém. Všetky tieto faktory zvyšujú potenciálny rast ekonomiky v dlhodobom horizonte.

*** NBS v súlade so svojimi kompetenciami vykonáva aj ochranu finančných spotrebiteľov.**

Čo to prináša banke a čo spotrebiteľom?

Národná banka Slovenska vplýva na to, akým spôsobom sa spotrebiteľom poskytujú finančné služby a súčasne podporuje férovú súťaž medzi poskytovateľmi týchto služieb. Jedným z jej hlavných prínosov je vyvažovanie finančnej a informačnej asymetrie spotrebiteľa voči finančnej inštitúcii. Spotrebiteľov predovšetkým chráni pred nečestnými obchodnými praktikami, neprijateľnými zmluvnými podmienkami a ďalšími nezákonnosťami pri ponuke finančných služieb. Zároveň sa snažíme spotrebiteľov vzdelávať tak, aby sa vedeli orientovať pri finančných službách a tak sa správne rozhodnúť pri uzatváraní zmluvy.

*** Ako sa rieši situácia, keď bežní obyvatelia prevezmú na seba nereálne finančné záväzky vzhľadom na možnosti ich splácania?**

Riešení je niekoľko, dôležité je, aby situáciu okamžite riešili a neodkladali ju na neskôr. V prvom rade je možné dohodnúť sa so spoločnosťou na úprave výšky splátky, predĺžení lehoty splatnosti, konsolidácii úverov alebo inom riešení s ohľadom na konkrétnu situáciu klienta. Ak klient neuspje v spoločnosti, kde si úvery zbral a zdá sa mu, že sú porušené jeho práva, môže sa obrátiť na Národnú banku Slovenska a podať sťažnosť.

*** Je možné aby sprostredkovatelia hypoték nedokázali zhodnotiť reálnu situáciu a možnosť rizika?**

Na trhu sa vyskytujú pokusy o finančné podvody, ako aj prípady uvádzania nepravdivých, neúplných alebo zavádzajúcich informácií pri poskytovaní úverov. Na druhej strane pri bežnom postupe poskytovania hypotéky má predajca povinnosť preveriť príjem spotrebiteľa, a tým znížiť riziko neschopnosti splácať hypotéku.

*** Mení sa aj oblasť sankčných konaní pri ochrane spotrebiteľa?**

Národná banka Slovenska je podľa závažnosti, rozsahu, dĺžky trvania, následkov a povahy zisteného nedostatku príslušná uložiť finančným inštitúciám pokutu až do výšky 700 tis. eur. A novou právomocou NBS je možnosť odňať finančnej inštitúcii povolenie aj za hrubé alebo opakované porušenie spotrebiteľských práv.

* Dá sa hovoriť o dostatočnom postihovaní pri riešení problémov spotrebiteľov vo finančnej oblasti?

Národná banka Slovenska má dostatočné právomoci postihovania finančných spoločností. Záujmom centrálnej banky je však pôsobiť na spoločnosti predovšetkým preventívne a postupne definovať dobrú prax správania spoločností.

* Je možné pozorovať, že sa situácia v dodržiavaní pravidiel mení k lepšiemu?

S ohľadom na to, že kompetenciu ochrany finančných spotrebiteľov sme získali pred necelým rokom možno konštatovať, že už prvými krokmi a opatreniami, ktoré sme zaviedli sa trh mení k lepšiemu. Stále však vieme o mnohých problémoch, ktoré je potrebné riešiť a ktoré podľa ich dôležitosti budeme postupne odstraňovať. Na hodnotenie je preto ešte príliš skoro.

* Myslíte si, že sa dosiahne stav aby spotrebiteľia rozumeli informáciám pri uzatváraní zmlúv?

Ide samozrejme o ideálny stav, ku ktorému sa chceme približovať. Národná banka Slovenska vidí svoju úlohu aj v tejto oblasti a so spotrebiteľmi už teraz komunikuje zrozumiteľne a tak, aby im to pomohlo lepšie sa orientovať na finančnom trhu.

* Je finančná gramotnosť obyvateľov Slovenska na nízkej úrovni? Ako sa NBS podieľa na jej zvyšovaní?

Podľa výsledkov medzinárodného testovania finančnej gramotnosti PISA 2012 základnú úroveň znalostí z finančnej gramotnosti nedosahuje až 22,8 % 15-ročných žiakov. Tento výsledok sa Národná banka Slovenska snaží meniť aj informovaním žiakov základných a stredných škôl formou zážitkového vzdelávania v priestoroch budovy NBS, pričom vo svojich moduloch vzdelávania vychádza z Národného štandardu finančnej gramotnosti, na ktorého tvorbe sme sa v pracovnej skupine ministerstva školstva aj podieľali. Týmito aktivitami pozitívne vplyva na zvyšovanie finančnej gramotnosti na Slovensku.

* Problematika ochrany spotrebiteľa je dominantná v celej EU?

Problematika ochrany spotrebiteľa rezonuje v celej EU už dlhší čas. Dôležitosť tejto problematiky sa ešte viac zvýšila po prepuknutí krízy na finančnom trhu a táto téma naberá stále na dôležitosti.